

Mladý Lin-t'i: prezentace

Proč stát a nic neříkat? Vysvětlení podá jeden z ranních rozhovorů opata Lin-t'iho.

1/1.

V klášteře opata Lin-t'iho se jednoho rána mnichové obrátili na Mistra s touto otázkou.

– Mistře! Prozrad' nám, co má dělat ten, kdo chce dojít co nejrychleji vysvobození!

– Nic! – odsekl Lin-t'i bez váhání, načež se dlouze odmlčel.

– Jak se má pro vysvobození nic nedělat? – přerušil po chvíli nastalé ticho jeden z mnichů.

– Vždycky jen nenásilně – odpověděl Lin-t'i a na prosbu svých žáků vysvětlil toto tvrzení podobenstvím.

– Před mnoha sty lety si jednoho krásného dne císař Wu z dynastie Liang zavolal rychlého posla a poručil mu, aby ke dvoru přivedl Bódhidharmu, prvního patriarchu. – Bódhidharmo!

– řekl císař, když před něho světec předstoupil. – Ukaž mi cestu k vysvobození a vyjev

nejjistější způsob, jak ho dosáhnout! Chci vědět, jak se mám chovat. – Mudrc císaři Wu

ochotně slíbil, že mu poskytne návod a objasní způsob, jak dojít vysvobození. Na nádvoří

císařského paláce si dal zbudovat ohromnou kazatelnu, že z ní promluví ke svým

vznešeným příznivcům. Konečně nadešel čas jeho promluvy, Bódhidharma tedy před

zrakem císaře a nastoupených dvorních hodnostářů pěkně pomalu vystoupil na řečniště.

Když došel nahoru, pohlédl významně dokola na všechny shromážděné a pak s důrazem

pozvedl svou hůlku. V této pozici stál velmi dlouho bez jediného slova, když však už bylo

znát, že posluchači ztrácejí trpělivost, znenadání velkou silou udeřil na obrubu kazatelny.

Po doznění ohlušující rány ještě chvílku počkal, pak se obřadně uklonil a vzdálil se. Jeho

žák, který stál zrovna vedle císaře, se zdvořile zeptal: – Porozumělo Veličenstvo Mistrovu

učení? – Ne. Neporozuměl jsem mu ani zbla – odpověděl císař, nemoha se vzpamatovat.

– To je škoda – opáčil žák – protože Mistr právě skončil. – Což už nebude pokračovat?

Nevysvětlí nám Mistr své myšlenky podrobněji? – tázal se císař. – Ne. Nemá, co by více

řekl – odpověděl vládci odměřeně žák a odkráčel za svým učitelem.

Dvořané zůstali na místech, jejich rozhněvané vznešené tváře hleděly nevěřičně jedna na

druhou. Když konečně přestali žasnout, zlobnými, uštěpačnými hlasy se svorně obrátili

proti Bódhidharmovi.

– Nevěděli – uzavřel opat Lin-t'i své podobenství – co jim chtěl Mistr objasnit: to, že v

Buddhově učení *není nic násilného*. Kdo chodí rychle, nejde cestou vysvobození. Kdo

cestu hledá, ten ji nenalezne, jde však po ní ten, kdo ji nehledá. Mí věrní! – řekl nakonec

Lin-t'i. – Když patriarchu správně pochopíte, nebudete pro vysvobození dělat nic. Člověk

se musí držet jen všedních věcí a velké záležitosti nechat stranou. Buďte sami sobě mistry, ať jste, kde jste, a tam na místě dojdete pravdy. Každý den, každé ráno, ať budete kdekoli – ukončil výklad opat Lin-ťi, ve svém klášteře, na břehu řeky Chu-tchuo.

XXX

Opat Lin-ťi patří k nejvíce oceňovaným a nejznámějším postavám čínského buddhismu. Nejenže dodnes citují učebnice čínského buddhismu Lin-ťiho učení a momenty z jeho života, ale zároveň je trvale jedním z nejpoblíbenějších čchanových (zenových) mistrů i v očích současného západního světa. Je tedy nabíledni, že za příběhy podávající svědectví růstu mladého Lin-ťiho ve velkou osobnost si Šu-la-ce zaslouhuje naše uznání, vždyť jen díky němu teď podrobněji poznáváme málo zpracovaný úsek opatova života.

Sám Šu-la-ce je naopak naprosto neznámý. Bez nadsázky můžeme říci, že nebýt László Sáriho, maďarského tibetologa, Šu-la-ceho jméno by našim čtenářům zůstalo s největší pravděpodobností navždy utajeno. Šu-la-ce se nikomu nevnučuje, chce zůstat pouhým autorem apokryfů, a pro úplnou anonymitu se nerozhodl snad jen proto, že se mu zdálo být poctivější uvést své jméno.

László Sári v jednom rozhovoru pro média přirovnal vztah Šu-la-ce – Lin-ťi ke vztahu mezi Platónem a Sokratem. Je však nepopíratelné, že Lin-ťiho jméno by se jistě zachovalo i bez jeho Platóna Šu-la-ceho, zatímco Šu-la-ce? To je postava, nad kterou se vznáší otazník. „Mám stále silnější pocit, že Lin-ťi jsem já,“ přiznal se mi Sári v době, kdy pracoval na maďarské verzi mladého Lin-ťiho. „A dokonce se mi zdá, jako bych i Šu-la-ce byl já.“

Je záhadou, proč se sbírky Šu-la-ceho textů dodnes objevily jen v překladu do tibetštiny. Dosud nám není známo, že by byl nalezen rukopis nebo tištěný exemplář v originále nebo v překladu do jakéhokoli jiného jazyka. Tím větší štěstí, že na tyto spisky narazil právě citlivý editor László Sári, že se mu zalíbily a připravil jejich maďarské vydání, z něhož jsem pak měl tu čest pořídit český překlad, který je předmětem tohoto literárního večera.

Není divu, že tomu tak bylo: maďarský editor má se slovním opatem společný velmi typický rys – lásku k poezii.

1/43.

Opat Lin-ťi jednou zcela otevřeně přiznal, že má rád poezii.

– Mí věrní! – oslovil jednoho rána ve svém klášteře shromážděné mnichy. – Žil jednou jeden indický básník, dobrák od kosti, kterého jsem si nadmíru oblíbil.

– My žádné básníky neznáme, Mistře! – volali hned mniši jeden přes druhého a bylo zřejmé, že je Lin-ťiho doznání upřímně rozhořčilo. – Mistře, dosud jsi nám důsledně vštěpoval, abychom pohrdali psanou tradicí a nečetli literaturu. Že prý co je psáno, to, stejně jako neustálé žvanění, jen odvádí naši pozornost od buddhovské podstaty, která se v nás skrývá. Nabádals nás k meditaci a ke konání, teď ale najednou říkáš, že čteš básně.

– Nejzbožnější muži! Pokud vím, řekl jsem vám pouze, že jednou žil jeden indický básník, dobrák od kosti, kterého jsem si nadmíru oblíbil. Ten básník ale – jménem Jaduka – patřil k oné sortě poetů, co nikdy nenapsali ani veršiček. Taky mu nic jiného nezbývalo, protože neuměl psát – odpověděl Lin-ťi svým žákům, které to tak udivilo, že rázem sklapli. A opat pokračoval. – Byl to jednak básník, jednak žebravý mnich, žil v indickém státě Magadhze a jen v období dešťů se vždy uchýlil do nějakého kláštera. A ať se zastavil, kde se zastavil, tamější mniši vždy zaznamenali, že jim Jaduka šťastně a radostně vyprávěl o svém předlouhém putování. Všude rádi poslouchali jeho příběhy o lidech, s potěšením si vyslechli jeho vyprávění o tichu ohromných hor kdesi v dáli, o šumění a hukotu lesů, řek a moří.

– Jaduko – říkali mu mnohokrát – vždyť ty jsi básník, sepiš ty své báchoroky. Všechno, co nám vyprávíš, je tak krásné, že bychom to alespoň rádi četli, když tě tu zrovna nemáme. Tvá poezie nám přináší útěchu, zmírňuje naše útrapy.

Ale darmo ho mniši přesvědčovali, Jaduku ani nenapadlo učit se psaní. To tak, aby pak vtěloval pověsti lesů a vod do jakýchsi klikyháků.

– K čemu bych je sepisoval? – hájil se vždy a všude. – Vždyť je tam máte v těch horách a máte je na březích vod, stačí se do nich zaposlouchat. – A jak o tom svědčí klášterní záznamy, jednou k tomu kdesi na vysvětlenou dodal:

Všude je temně slyšet moře,
všude zní tichá píseň stromů.
Všude je člověk přehlušuje
a všude věci řinčí k tomu.

– Proto nenapsal Jaduka nikdy ani jediný řádek. A přesto mu nikdo neupře, že to byl básník nad básníky – uzavřel opat Lin-ťi, obklopen užaslými mnichy, svou poněkud zvláštní promluvu, v níž se vyznal z lásky k poezii.

hudba

2/38-39.

Z Putování mladého Lin-ťiho se dozvíme, jak budoucí opat k zavrhování spisů, k odmítání „nadvlády písma“ přišel:

Mladý Lin-Ťi seděl jednoho dne sám v knihovně kláštera Bílé pravé perly. (...) Se spisem, který toho dne četl, vůbec nebyl spokojen. Ani dost dobře nechápal, co chtěl jeho učený autor, slavný opat z jižní části země, vlastně říci. Navíc se mu v poslední době podobná věc stala už několikrát. Občas se naivně zeptal mnichů, s nimiž sdílel své dny, jak si ten či onen spis vykládají, ale ani z jejich vysvětlování nerozuměl ani slovu. Byl tak bezmocný, až ho jímalo hněv.

- Je blázen, kdo se obírá jmény věcí. Jako by co záleželo na jménu, jehož květ je zcela němý. Uvnitř pocit nebo myšlenka, venku zima, jaro, kvetoucí švestka. Název není nikdy dokonalý, slovo je strašně málo, vždycky mu něco chybí. Přesto na nás slova odevšad vykukují a hlavě přikazují, jak má myslet. (...) Čtení je pouhé bloudění (...) A jestliže se včas dost směle nevzchopíme, navždy se podřídíme, i uvažovat přestaneme a navěky budeme mít v bezmezném úctě zrádné písmo a jeho tvůrce. (...)

Uvědomil si, že psanou tradicí, nadvládou písma, kterou přivedli na svět hlupáci, z celého srdce pohrdá. (...)

- Odkud jdu a kam se mám brát,

nedám si od vás předepsat.

Pod Zelenou stěnou

bydlím, mezi Nebem a Zemí.

Marně byste mě hledali.

Sto hloubek a sto výšek nás

od sebe dělí.

Chcete za mnou do hor přijít?

Můžete to zkusit.

Přivítá vás jen můj smích -

posmíval se Lin-Ťi knihám. Byla to pro něho koneckonců velká úleva, že svět není tak širý a že mu není ani tak neznámý, jak se dříve jevil v knihách stavějících se studnicemi moudrosti. Temné pozemské říše Lin-Ťiho nezajímaly a o těch nebeských toho už zřejmě věděl víc, než nejuznávanější mistři.

Všechno, co bylo psáno, Lin-Ťi nezavrhoval; nejvíce si oblíbil poezii, nejméně vědu. (...)

Dlouho si myslel, že filozofie a veškeré vědy sledují tytéž cíle jako básnictví. Že v srdcích

lidí znalých písma plane jediná touha: objevit nebeské kouzlo. Zklamal se v nich. Ačkoli je převyšoval, utrpěl ztrátu a zřetelně pociťoval, jak těžká ztráta to je.

Z těch, co bloudí ve změti slov, v džungli prapodivných černých klikyháků pokrývajících papír, by možná Lin-ti vzal na milost majitele a ředitele nakladatelství Malvern... Sebe a své nakladatelství teď představí vydavatel Šu-la-ceho spisků v češtině, Jakub Hlaváček.

XXX

Proč vlastně Šu-la-ce o Lin-tim psal? Stárnoucího mnicha nepoháněla píle ani činorodý elán, ani netoužil po věhlasu spisovatele. Jak se sám vyznává, pustil se do klopotné práce proto, že „neměl na vybranou“. „Lidský život je tak vyprahlý, že se někdy vyplatí třeba i popílit si, nežli se dočkáme smrti“ - prozrazuje poněkud trpce svým čtenářům. Psal tedy nikoli veden obavami o nás, z povinnosti nebo z nadšení, nýbrž z nutnosti. Psal prostě proto, že ho nic lepšího nenapadlo.

Tento přístup a tón – *píše László Sári v doslovu k Putování* – jsou více než typické. Velmi trefně vystihují profánní pojetí a styl čchanové literatury, a navíc jsou charakteristické i pro autora. Šu-la-ce si upravil lehké cestovní roucho „na svém stářím okoralém těle“ a nekonečně dlouho čekal na smrt, která však pořád nepřicházela, a tak, zatímco si z něho smrt tropila šašky a drze si dávala na čas, se musel něčím zaměstnat. Ačkoli měl k veřejnosti odpor a po vzoru svého mistra si ani on většiny lidí příliš nevážil (téměř si nedokázal představit, že by se kdy naučili mít sami sebe a jeden druhého v úctě), co jiného si mohl jako gramotný člověk počít? Obrátil se na ně se svým vyprávěním. Byla to proň nevděčná a vpravdě rozporuplná úloha, jak to také při každém oslovení čtenáře hned bez okolků přiznává. Poslední jeho poznámka v tomto duchu zní například takto: „Sami jste se přesvědčili, že váš ponížený služebník, mnich Šu-la-ce, vykonal hodný kus práce... Ačkoli si to možná ani zbla nezasloužíte. A proto je třeba, abyste zavčasu zvěděli, že Šu-la-ce nepodstupoval ty útrapy kvůli vám. Nemyslete si, že jste pro něho důležití.“ Ale jakkoli autor o čtenářích pochybuje a oslovuje je s nedůvěrou, bere svůj úkol vážně a při samotném vyprávění zní jeho hlas zcela odlišně. Hovoří k nám uctivě, necháváje své pochyby a nedůvěru stranou. Nikdy nevystoupí z role vypravěče, nic neprohlašuje a nevynáší soudy místo svého hrdiny. Protagonistou jeho spisku je Lin-ti, i když se v něm občas projevuje naivně, ba místy i „nebezpečně romanticky“ - jak by se zřejmě dnes řeklo v západní polovině světa. Dosti často se dostává na pokraj scestí a schází jen málo, aby vykolejil. Ale to je vlastní hloubavým mladým hrdinům hledajícím svou cestu všude a ve

všech dobách.

Proto takový musel být i mladý Lin-ťi. Tápal, choval se opatrně, dojímal se a byl důvěřivý, nechal se unášet city až k pláči, jindy zase až ke vzteku. Šu-la-ce ho v této podobě vykresluje navzdory tomu, že velice dobře ví, nakolik se tento portrét liší od mistrovky osobnosti v pokročilém věku, která už byla sebevědomá, ale zároveň nepostrádala ani elegantní lehkost a ironii, smysl pro humor, sklon k žertování, ba vtipkování (!), k zarážejícím gestům a blasfémii.

Jen jediný mladický rys si zachoval až do smrti, upozorňuje nás autor doslovu: hloubavost, vlastnost mudrců a básníků.

XXX

Je zajímavé nakolik všechny tyto rysy korespondují s osobností László Sáriho:

„Amit mi a nyugati világból tudunk keletre vinni, az nem feltétlenül áldás. Viszont még mindig érvényes – ha nem is olyan romantikusan, mint ahogyan ezt gondolták – hogy keletről fölragyog valami fény, a szellem fénye, és bevilágítja a mi nyugati labirintusainkat; szorongásaink majd megszűnnek, és ismét magunkra találunk. Ennyit azért nem ad, ennyit nem kaphatunk kelettől, nem mentheti meg ezt a nyugati civilizációt minden maga teremtette bajától. De legalább csillapíthatja a gondjainkat, bajainkat, és talán fékezheti azt a tempót, amivel igyekszünk valami nagyon sötét és gyanús cél felé. És ha ilyen, hát akkor legalább kelet segíthet abban, hogy ne nagyon siessünk egy elég közelinek, csúnyának és sötétnek látszó vég felé. Többen mondják, hogy ez a nyugati civilizáció egy öngyilkos civilizáció, és valóban, be kell látnunk, hogy sorra éljük fel szellemi és fizikai létfeltételeinket, s ez nem túl sok jót ígér. Lehet, hogy mostanában nekünk itt, a nyugati világban sokkal fontosabb, hogy mit adhat hozzá a régi kelet a mi kultúránkhöz”.

Sári László magyar-tibeti szakon végzett az ELTE-n. Fő kutatási területe, a buddhista filozófia és a tibeti irodalom, elsősorban a tibeti vers. Doktori disszertációját a tibeti verselmélet kérdéseiből írta. Publikációiban a nyugati és a keleti gondolkodás határait, a különböző logikai rendszerek jellemzőit vizsgálja. Verselméleti kérdésekkel foglalkozó munkái a nyugati versformák és a tibeti költészet formai sajátosságait mutatják fel, tartalmilag a kétféle világszemlélet és az ezeknek megfelelő életvezetési formák különbözőségeit írják le.

„Más művészetek is feltárják előttünk a hétköznapi élet kérdéseit. Sőt, a hétköznapi ember létkérdéseit, filozófiáját; az emberek egymáshoz való viszonyait, egy közösség életének legjellemzőbb vonásait. De konkrétan, kézzelfoghatóbban, megragadhatóbban az irodalomnál semmi sem tárja fel. Ezen belül is, főleg, ha érzéseket keresünk, akkor a vers, a költészet a leghitelesebb. A versben nem csak az egyes ember életérzései, viszonyai jelennek meg, hanem a gondolatai és a hétköznapi életében történő dolgokra való reagálása is. Tehát egyszerre szociográfia is tud lenni a régi ázsiai vers, egyszerre filozófia, egyszerre vallás, és természetesen a szív, az érzésvilág legtisztább, legtökéletesebb megmutatkozása. Ezért fontos a vers. Nem azért, mert jaj, de szeretjük, és elolvadunk a szép szavaktól és a költészet mindenféle felemelő effektusaitól; hanem azért, mert konkrét tudás, konkrét ismeretek olvashatók ki belőle. Ha ez ráadásul röviden sikerül, ha nem hosszú traktátusokból kell a sorok mögé tekintve megsejteni ilyesmit, hanem négy sorban tájékoztat briliáns tehetséggel egy költő mindenféle dolgokról, amelyeket épp az imént soroltunk – hát akkor azt a költészetet nagyon meg kell becsülni.

hudba

Dopis

László

Sáriho:

Kedves Prágaiak, Cseh és Magyar Barátaink, Ismeretlenek!

Másodszor állok itt közöttetek – ezúttal is láthatatlanul. Lelkesen és mosolyogva jöttem ismét, jó okom van rá, úgy érzem. A láthatatlanságomra és az örömömre is.

Határtalan örömet az indokolja, hogy úgy hallom, megkedveltétek az öreg, morcos Lin-csi apátot, talán barátotokká is fogadtátok őt. Igen nagy öröm ez számomra, még ha nem is egészen váratlan. Azért nem egészen váratlan, mert én mindig is tudtam, hogy az öreg Lin-csi – miközben erőfeszítés nélküli filozófiáját és életvezetési elgondolásait taníttatta Huo-to folyó parti kolostorában – kimondatlanul is a ti irodalmatok és filmjeitek hőseire gondolt nem egyszer. Arra a könnyed és gyakorlatias filozófiára, mely a cseh világlátást jellemzi.

Ha tanítványai egy kicsit megszorították volna, az apát bizonyára ki is mondja példaként Hrabal, Menzel vagy Egon Bondy nevét, s munkáik és jellemző figuráik alapos tanulmányozását adja fel nekik házi feladatként. Azért, hogy jobban értsék a szemléletét, megértsék, hogy miért válaszol a mester az ontológia kérdéseire mindig lírával és humorral. Mert ezt teszi Lin-csi, és ezt teszik a csehek is, következetesen és minden helyzetben könnyedén. Itt, a nyugati világban leginkább ti, ott, keleten leginkább Lin-csi szemléli így a világot. Ilyen tekintetben tehát Lin-csi legközelebbi szellemi rokonai – különös módon – a cseh irodalom és film alkotói, illetve hősei. Így gondoltam én, amikor Svoboda Robival hat évvel ezelőtt bemutattuk nektek az apátot, és ezért reméltem erősen, hogy baráti lesz közöttetek a találkozás, jól értitek majd egymás szavát. Úgy látszik, szerencsésen sikerült az öreg Lin-csi találkozása Veletek; mintha valóban létezne valamilyen közös csehes-lin-csis habitus, mentalitás.

Ez alkalommal azonban itt állok láthatatlan oldalamon egy egészen másféle Lin-csivel. Egy ifjú „romantikussal”, aki még csak formálja magát. Őt ajánlom most megtisztelő figyelmetekbe, jóindulatotokba. Be kell vallanom, hogy érte egy kissé jobban aggódom, mint ahogy aggódtam az apátért. Nem mafla, nem bizonytalankodó, nem tétova hős az ifjú Lin-csi, akire gyorsan ráunhatunk, viszont igencsak *lírai lelkületű*. Eleinte. Nehéz is elképzelni, hogyan lesz belőle később extravagáns, hirtelen természetű apát, tekintélyes tanító. De talán éppen ez a rejtély kelti fel iránta a kíváncsiságotokat, ezért lesz kedvetek végigkísérni őt hosszú vándorlásain a Mennyei Birodalom útjain. És lesz kedvetek a lelkébe tekinteni, látni, hogyan támadnak hatalmas érzései, szépséges, szerelmes álmai és gondolatai. Legalábbis ezt remélem én, az ifjú Lin-csi történeteinek közreadója, azaz „a szerző”.

A tady přichází okamžik, kdy se musíme začit zabývat otázkou neviditelnosti autora.

Hned na ni také odpovím. Mám za to, že pokud je charakter hrdiny natolik podobný našemu vlastnímu, jako je Lin-ťi podobný nám všem, není poctivé hovořit o autorství. V takových případech autor vlastně neexistuje. Postava není jeho dílem, nenapsal ji on, ale už tu byla. Ba když se nad tím vážně zamyslíme, je dokonce možné, že vše se událo právě naopak: autor se měnil a přetvářel po vzoru svého hrdiny. Hrdina mu pomohl, aby se našel, aby pochopil sám sebe a svůj život. Jinak řečeno: hrdina je tvůrcem, tvůrcem je postava sama. A kdyby přece jen autor někde byl, musel by teď a tady stát těsně za postavou mladého Lin-ťiho, schovaný za ní, úplně neviditelný. Proto se o něho vůbec nestarejte, on je jen duplikát a nemá význam. Tím větší význam má hrdina - kterým jsme my. Nebo kterým dříve či později budeme. A tak vás prosím, abyste mu věnovali pozornost. (...) Přijměte ho srdečně a čtěte jeho příběhy v pečlivém a poetickém překladu Robiho Svobody. Držím Lin-ťimu palce, aby dokázal, že si zaslouží tu spoustu práce, důvěru nakladatelství i čtenářů.

2/8. (Po hudebním předělu čteno hlasem L. Sáriho, do toho překlad)

Mladý Lin-Ťi se jednoho odpoledne vyspal obzvláště do růžova. Chýši nad jeho spánkem vytvořilo lehoučké vrbové proutí, kterým, hladě Lin-Ťiho tváře, profukoval vlahý vánek.

Toho dne pak vykročil zčerstva a noční cesta mu vesele ubíhala. Pěl na noc oslavnou ódu.

- Noc je hezčí půlkou bytí.

Trampoty ukvapených dní

v její poddajné tmě zmizí.

V nekonečnu se prochází... duše -

recitoval šepem stínům Lin-Ťi. Koruny stromů a listy keřů se v mírném větru mihotavě otáčely a stíny poutníka láskyplně objímaly. V Lin-Ťim se palčivě vzedmula touha z dětských let: stát se tak rostlinou a být spojen poutem němé tajné lásky s miliardou sourozenců. - Všechny tvary jsou tu navzájem spřízněny, všechny větve, listy, květy, kořeny. Patří k nejpokornějšímu rodu stvoření nadaných schopností cítit. Jejich city jsou však tajné, o tom, co je pojí, ví tady dole jen proudění větru a země. Ale co vlastně ví? Rozumí jejich znamením a změnám? Pochopí, když se do nich vtělíme my lidé? - přemýšlel Lin-Ťi o záhadách života svých překrásných druhů a snažil se, aby mu ani při svitu Měsíce neuniklo nic z jejich sotva znatelných gest. Pociťoval neodolatelnou touhu patřit mezi ně.

- Horskou klečí, Měsíci, kdo se stane?

Z koho bude u pěšiny kvítí plané,

plovoucí lotos, větévka meruněk?

Jaký účel má to množství mlčenlivé? -

vyzvídal na svém nebeském souputníkovi, rozzářeném Měsíci, odpověď na otázky, které si kladl v dětském věku. Měsíc odpověděl, ale jeho odpověď patřila dospělému.

- Zamčená ústa odemknout se nesnaž,

nesmím vyzradit tajemství.

Rád bych ti odhalil všechno, co neznáš,

jsem však odsouzen k mlčení -

řekl a stáhl se do mlžného oparu. - Ty víš, co všechno v sobě to němé společenství tají, víš, co je tvým úkolem. Pohybuješ nesmírnými spoustami mořských vod, rozevíráš květy lotosů, tvá síla dává růst léčivému býlí. Po nocích vléváš do lidských srdcí touhy a vpouštíš do nich démony matoucí mysl. Proč to děláš? Proč nerozdáváš ticho a klid? Jako

Nebesa obdařila tichem a klidem své rostliny? - ptal se Lin-Ťi s bolestí v hlase Měsíce a té noci už se vážně rozmýšlel, zdali nemá odložit své pozemské tělo, aby se mohl proměnit v rostlinu.

Měsíc ho ani náznakem nepovzbudil. Je odsouzen k mlčení. Koruny stromů, křoviny a stíny nepřestávaly poutníka nevtíravě obklopot. Té noci opět zakoušel v rostlinném náručí rozkoš z prostého bytí, jak ji znají děti. Díky tomu se mohl pohodlněji uvelebit v pelíšku své osamělosti.

2/14. (Po hudebním předělu čteno hlasem L. Sáriho, do toho překlad)

Mladý Lin-Ťi se jednoho dne vydrápal do nejvyššího patra Malé pagody divokých husí. Vždycky obdivoval její štíhlost a výšku, ale ještě nikdy do této části města nepřišel.

*- Svět bytí, dole se hemžící,
není víc než přelud, mámení -*

napadlo ho učení následovníků Buddhy o pozemském světě, když pohlédl dolů z patnáctého poschodí pagody. Pod ním se mlčenlivě rozprostíralo obrovské město Věčného klidu. Hluk dole se hemžícího světa bytí k němu nedoléhal.

*- Zmenšený odraz na jezeře
Nebes rozprostřených nahoře.
Co dole je, toť lživá kresba,
hned prchá do měkkého prázdna -*

citoval Lin-Ťi dále veršované Učení. Jako by město vyrostlo a žilo jenom proto, aby ilustrovalo, co stojí psáno. - Dole, tam je ustavičný pohyb a změna. Ani jediný okamžik procesu bytí se neopakuje. Všechny bytosti z rodu stvoření nadaných schopností cítit se mění každým okamžikem. Táhleten vozka, tamten buvol a květina v zahradě. Právě tak se bez ustání mění i to, co schopností cítit nadáno není. Kámen, písek, hlína, voda a vzduch. Město, ulice, dům, komín a střecha. To, co ze sebe dovolí spatřit, přestane být, než se jich stačím dotknout, skutečností. Co je tedy vůbec skutečné? - hloubal Lin-Ťi, hledě z věže na město.

Tyto myšlenky četl v knihovně kláštera Dobrotivé milosti, který se rozpínal kolem druhé pagody divokých husí. Líbily se mu, cítil, že jsou pravdivé. Ale co je tedy skutečné? Ani

knihy nevěděly nikdy, kudy kam, když dospěly k této otázce. Lin-Ťi chtěl za každou cenu znát odpověď. Nechtěl si začít zařizovat život tak, aby se, sotva s tím bude hotov, všichni jeho účinkující změnili. Ti, co jsou, i ti, co nejsou nadáni schopností cítit, a s nimi i on sám. Chtěl být jak sám se sebou, tak se světem trvale zadobře. Chtěl být zadobře se skutečností. Ale co je tedy skutečné? Co hýbe proměnlivým? Co je stálé? To chtěl vědět, aby si mohl vytvořit vztah se stálým, vztah, který bude trvat navěky. Takovým způsobem se snažila probádat Lin-Ťiho mysl až na samotnou dřevěnou proměnlivost. Co když v pozadí jeví objeví onu sílu, odhalí onoho tajného hybatele. Vzrušením mu běhal mráz po zádech a vzduch nad městem se tetelil.

- Vidění si musí vystačit s tím, co mu svět ukazuje. Ale právě to je změna sama. Za desetkrát tisíci miliardami jeví se tedy skrývá neviditelná příčina. Neviditelná a vše ovládající. Příčina řídící dráhy hvězd a dovolující růst travě. Tvořivá a zhoubná, a při tom všem věčná - uvažoval dále Lin-Ťi s myslí napjatou viděním. Ale už si byl jist, že je na správné cestě. Takovou moc, která poroučí i Slunci a Měsíci, znal jenom jednu: všudypřítomný a beze změny plynoucí čas. Nahoře ve věži na to přišel. On je tou jedinou skutečností, On je tím nehybným hybatelem!

- A všechno, co na tomto světě existuje a mění se, je pouhý symbol, sloužící tomu, aby On se v něm projevil. Aby podal zprávu o Jeho plynutí a dosvědčil, jakou On má moc. K tomu je na světě kámen, hlína, voda, vzduch, buvol a květina. K tomu je tu Lin-Ťi, taoistický mnich, opat podřimující ve svém klášteře, Syn Nebes, císař, jakož i všichni ostatní. Mimo Něj je svět složen z pouhopouhých symbolů - povzdechl si po tom dlouhém uvažování ve věži Lin-Ťi a snažil se něčeho pevného se přidržet. Z proudění řeky bytí tam dole dostával náhle závrať, z jejích vln šel na něho strach.

Kdy Lin-Ťi poprvé přišel na to, že by vůbec mohl někoho něčemu učit?

2/65.

Mladý Lin-Ťi se jednoho dne zastavil v pěkné útulné čajovně u cesty. Po jejím plotu se plazila povíjnice s bleděmodrými kvítky, v zahrádce se skvěly kdouloně, sléz a ohnivé azalky. Pavilon byl od země až k okapu celý zarostlý kalinou s kuličkami drobných květů. Lin-Ťi vstoupil do svatyně čaje dočista zmámený.

- Také jsi je potkal, bratře? - ptal se ho hned mnich v černé kutně, sotva se stačil přivítat s čajmistrem. - Pojd' sem a pověz mi, co jsi viděl ty! - vyskočil ze svého místa a mával na Lin-Ťiho, aby k němu běžel. - Co jsem měl vidět? - divil se v duchu Lin-Ťi a kradmo se rozhlížel po místnosti, zdali to oslovení opravdu platí jeho maličkosti. - Tak rychle, pospěš

si! - mnich už se třásl netrpělivostí, ale než mohl Lin-Ťi cokoli odpovědět, přitáhl si ho, posadil vedle sebe a hned spustil, co se mu stalo.

- Dnes odpoledne mě, představ si, oloupili lupiči! Lupiči se rojí v tomhle zpropadeném kraji jako komáři – začal vyprávět a oběma rukama svíral dřevěné modlitební korálky. - Jejich vůdce je takový tlustý a hřmotný chlap, připadal mi jako voják. Jenom se mi smál, když jsem se s loupežníky tahal o svou mošnu. Ti se mi také celou dobu pošklebovali a chechtali, hotový houf pekelníků. Je to věru neurvalá, nenapravitelná čeládka. Také jsi je potkal, bratře? Pověz mi, co jsi viděl ty – dotíral znovu buddhista v černé kutně, ale stejně jako prve, nepustil Lin-Ťiho ke slovu, aby mu odpověděl. - Když už mě o všechno obrali, pokorně jsem řekl jejich pohlavárovi, že bych prosil zpátky aspoň ty své svázané papíry, vždyť on z nich stejně nebude moudrý. - Ty listy z rýžové třtiny obsahují všechny moje znalosti – vysvětloval jsem mu, ale i to bylo tomu neznabožku k smíchu. - Ty máš svoje znalosti v mošně? Ty je nemáš v hlavě? - ptal se a houpal mi mošnou před očima jako pytlek ovsu. - Potom ovšem jistě nemohou být tvoje, ale má na ně právo každý, kdo se zmocní té tvé usmolené kabely. Mohou patřit sedlákovi nebo i prašivému žebrákovi. Teď jsou zrovinka v mé moci! - Já jsem si vypsals na ty papíry všechny chytrosti, co vyjevují sůtry! Přečetl jsem do poslední čárky knihovny všech klášterů v celé Říši středu. Opsal jsem si sůtru Dokonalé moudrosti, sůtru Lotosu pravého zákona, sůtru Nirvány, Diamantovou sůtru, sůtry pojednávající o Křišťálově čisté říši nekonečné záře, sůtry kázně, učebnice přiznávání hříchů a spoustu jiných spisů. Zaznamenal jsem si na papíry všechny moudré věty ze sůtry Zlatého světla, z knihy Dvanácti bran, z knihy obsahující Sto spisů. To všechno je tedy moje! - řekl jsem mu, ale on se čím dál tím hlasitěji smál, až se za břicho popadal. - Kdepak tvoje! Moje! - vykřikoval. A pak ta banda loupežníků pobídla koně a byla v prachu. Jejich vůdce má moji mošnu. Neviděls je cestou, bratře? - ptal se znovu zoufalým tónem mnich v černé kutně, načež se odmlčel. Konečně!

- Ne, ne. Neviděl jsem je – odpověděl mu neochotně Lin-Ťi po delší odmlce. Zkoumal, pozoroval jeho tvář, úpěnlivě prosící oči. - Ten ubohý bloud má veškerou svou moudrost vážně jen v té mošně. Hlavu má úplně zabeďnou. Kdyby se v sůtrách vůbec dalo čemu porozumět, stejně by tomu nerozuměl. Myslí si, že ho lupiči obrali o kdovíjaké poklady, a přitom to celé nemá ani za mák ceny – pomyslel si Lin-Ťi o mnichovi a nahlas se potom k němu obrátil s těmito slovy: - I kdybys měl v kabele všechny knihy, co naplňují všechny knihovny Říše středu, stejně by bylo na místě vzdát díky tomu, kdo ti je sebral. Tak už se seber! Vůdce loupežníků měl pravdu: dokud je chytrost v knihách, pražádný smysl nemá. Ale může se také snadno stát, že ani v knihách není nebo ji z nich nikdo vyčíst neumí. Viděl jsi už vůbec, jak vypadají chytrosti, když vylezou z knihy? - ptal se Lin-Ťi svého

spolustolovníka, ale ten na něho jen nechápavě zíral. - Kde nic není, tam ani hřeb ze dřeva vyřezaný nezatlučeš! Chápeš, mnichu? Uděláš líp, když s sebou nepotáhneš knihami nabitou mošnu! Když se nebudeš trápit louskáním písemností a filozofií, místo toho se cestou raději zahleď do kraje a posedíš občas někde u čaje – řekl mu Lin-Ťi a nepřestával pozorovat rysy v nešťastnickově tváři. Čekal, jak to na něj zapůsobí. Poprvé v životě dával někomu radu, a hned to byla rada opravdu jak vyšitá. Vždyť neradil nic víc a nic míň, než aby dotyčný zavrhl Buddhovo učení a vše, co je psáno. Co také jiného poradit člověku, který má tak nahnáno?

V tu chvíli se Lin-Ťi sám podivil svému chování: vyznal svou víru neznámému muži, aniž se ho ten o to prosil. Začal hlásat vlastní učení. Sám tím byl překvapen více, než mnich v černé kutně. Tomu se v okamžení vykouřilo z hlavy pomyšlení, jež ho tak děsilo, a jeho oči zářily vyrovnaností. Už ani křečovitě nesvíral ve zpocené dlani své modlitební korálky. Pomalu si je uložil do rukávu pláště a potom kývl na čajmistra. Dvakrát nahlas zakašlal, než si zvučným hlasem objednal jalovcový čaj.

Lin-Ťi si nic nedal, vstal, že půjde zase dál. Venku v zahradě se opět cítil jako omámený, ale z čeho se mu teď točila hlava, za to vůně květin nemohla. Teď si sám pocuchal svůj klid. Do toho dne ho ani nenapadlo, že by snad mohl lidi učit. Vůbec někoho a vůbec něčemu. Tak co se to s ním děje, co je mu? Kde se v jeho srdci vzala ta srdnatost? Nebo ho snad přemohla chvilková zlost?

hudba

Putováním strávil Lin-Ťi celý – pochopitelně symbolický – rok. Nakrátko se vrátil domů, ale poté, co pochoval oba rodiče, vydal se zase na cestu. Do kláštera, ve kterém potom prožil prakticky celý svůj život.

2/81.

(...) Lin-Ťi se necítil ve své kůži ani mezi pracanty, ani mezi snílky. Přesto však musel někde přečkat, než se naplní jeho čas. A proto mířil na sever, na břeh řeky Chu-tchuo. Tam měl podle svých představ pobývat až do konce života.

(...) Když konečně došel ke klášterní bráně, rozloučil se způsobně, ba dokonce až trochu obřadně, se *všemi*. Pouze s těmi, co rádi hloubají, se neloučil. Ne že by jich zase tolik znal. Navíc ani těmi, které znal, si nebyl úplně jistý. Jestliže ale skutečně existují, stejně se mu přichomýtnou do cesty.

*- Nechte mě teď, předrazí společníci,
sám chci být s mechem, skalou, močálem!
Vy jděte dál! Brázděte zemské cesty
v bohatém světě pod širým Nebem!
Učte se sběrem, zpytováním částí
koktavě číst života tajemství -*

pravil konečně Lin-Ťi, potom se otočil zpátky a zabouchl za sebou klášterní bránu, nahoře na severu, na břehu řeky Chu-tchuo.

Autorovo slovo na rozloučenou

Nuže tedy, velectění čtenáři, jestliže jste mladého Lin-Ťiho doprovodili až na samý konec jeho putování, stojíte teď i vy před branou jeho kláštera, nahoře na severu, na břehu řeky Chu-tchuo. Vidíte, že je to klášter poměrně malý, ale nepotrvá dlouho, a bude velmi slavný. Brzy bude celá Říše středu uctivě skloňovat opatovo jméno a budou sem přicházet poutníci všech hodností a stavů. Prostí mnichové, klášterní převorové, básníci, stejně jako mudrci a dvoru blízcí velmoži. Ti všichni budou zvědaví, co Lin-Ťi učí.

Budou přicházet z těchže míst, odkud sem kdysi přibyl sám Lin-Ťi. Půjdou kolem jezera s jiskřivě rudými lotosy, projdou i Lin-Ťiho rodnou vesnicí, a když ještě přejdou několik nižších hor a údolí, brzy rovněž stanou na břehu řeky. Na tom břehu řeky, na němž stojí klášter. V jeho zahradě rostou i dnes kleče a cypřiše a vlní se v ní nesmírné moře trávy. Za řekou, na protějším břehu, se černají obrysy strmých srázů. Tady tedy svého času skončila Lin-Ťiho dlouhá cesta i cesta, po které se ubíral mnich Šu-la-ce, a nyní také ta vaše. Opat Lin-Ťi od té doby dávno odešel na věčný odpočinek a na totéž čeká ve zdech nevelkého kláštera netrpělivě i Šu-la-ce. Ale vy odtud ještě dojdete daleko, předaleko, velectění čtenáři! „Brázděte zemské cesty v bohatém světě pod širým Nebem!“ Jak pravil Lin-Ťi při loučení se svými společníky, když došel v tato místa poprvé.

Jakou radou se s námi loučí Šu-la-ce?

Aby vás mohl (...) konečně s klidným srdcem nadobro zanechat o samotě, musí vám ještě něco důležitého říci. Bude to poslední věc, již od něho uslyšíte. Nemůže rady ani cítit, a přesto vám chce poradit. Doporučuje vám, abyste tyto jím sepsané příběhy po přečtení směle odvrhli. Aby vám nezatížily myšlení! K čemu vám je Lin-Ťi, k čemu Šu-la-ce, vždyť i

bez nich už víte vše. Bylo by zbytečné pouštět se za psanými znaky do jejich džungle. Pakliže máte roupy, přejděte raději několikery hory, jako to dělal mladý Lin-Ťi. Avšak jednu věc vezte za všech okolností! Na stránkách knihy jste, dost možná, četli, že člověk „hodnotu svých činů na Zemi, ať už bude napříště dělat cokoli, může měřit pouze jedinou měrou. Jenom jedna míra ho povede, ta, která se důstojností zve. Neboť dokud si člověk důstojnost zachová, koná chvályhodně, cokoli dělá. Čin, při kterém by měl důstojnost ztratit, je nutno ztratit. Lhostejno, kudy ho cesta vede, kam všude přijde v pozemském světě, toto je jediná spolehlivá poučka”. To kdysi tvrdil Lin-Ťi a pravdou je, že to má vážně něco do sebe. Důležitější poučka vlastně neexistuje. A když už nic jiného, to si pamatujte! Pomůže vám to najít správný směr. Víc toho už snad ani nemusíte vědět.

– Lidské touhy narůstají, ale každý rok, jak je dlouhý, je vždycky zcela stejný, jako ten předchozí – dodávám k tomu na rozloučenou také já, mnich Šu-la-ce, abych vám pomohl představit si budoucnost, již máte před sebou. Nekonečně zdlouhavý život beze smyslu. Avšak více už vám doopravdy neřeknu. Dočkám v tichu konce pro mne vyměřeného času. Předemnou v tyrkysovém pouzdře tvaru pěti posvátných hor leží mé štětce, práší se na ně, zatímco tuš schne hned vedle, na malé tmavě fialové kamenné paletě. Moje ruce, dokud tady budou, se jich už nikdy víc nedotknou. Je načase, abych byl konečně sám sebou.

XXX